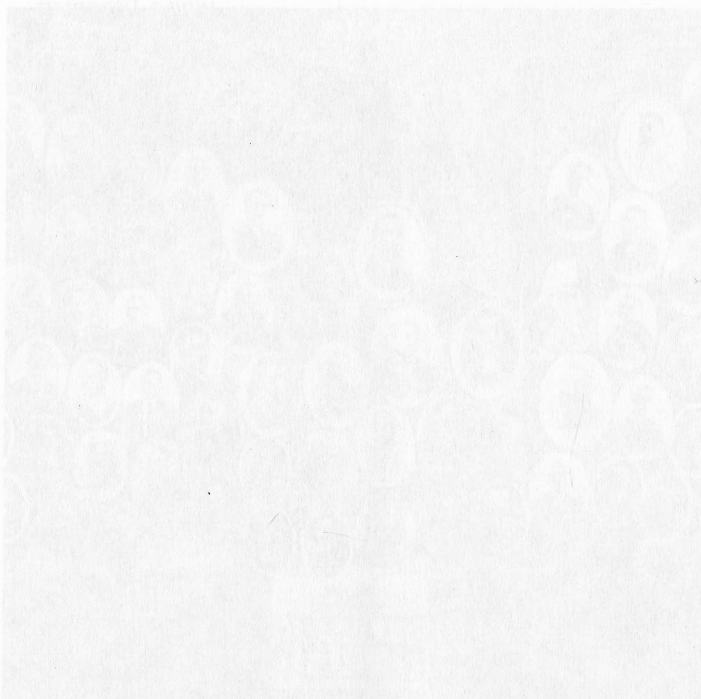

Dorin CIMPOEȘU

Sergiu MUSTEAȚĂ

**BASARABIA LA UN SECOL
DE LA MAREA UNIRE
O ISTORIE POLITICĂ
A REPUBLICII MOLDOVA
(1991-2018)**

Redactor: Lila Tonia, Mircea Nicolae
Dezvoltare: Adriana Anghel
București, România

Cuprins

PREFAȚĂ.....	11
INTRODUCERE.....	17
Capitolul I DESPRINDEREA DE IMPERIUL SOVIETIC	27
Capitolul II REGĂSIREA ROMÂNILOR DE PE AMBELE MALURI ALE PRUTULUI	48
2.1. Contextul politic intern	48
2.2. Declararea independenței de stat	50
2.3. Rezistența fostei nomenclaturi comuniste	51
2.4. Spargerea unității mișcării unioniste basarabene	52
2.5. Interfrontul – vergeaua arătată de Moscova unionismului basarabean.....	54
2.6. Podurile de Flori – singurele gesturi sincere și firești ale regăsirii fraților	55
2.7. Independența Republicii Moldova – un pas spre reîntregire sau unul spre distanțarea de România?	56
2.8. „Să ne ținem de neamuri” – o simplă expresie	58
2.9. Mircea Snegur și-a regăsit rădăcinile la mormântul lui Ștefan cel Mare și Sfânt	59
2.10. Începutul politicii de delimitare a Republicii Moldova de România	60
Capitolul III GUVERNĂRILE POSTTOTALITARE	62
3.1. Revenirea la sistemul politic pluralist	62
3.2. Guvernarea agro-frontistă (1990-1992).....	66
3.3. Guvernarea agrariano-socialistă (1994-1997)	69
3.4. Guvernarea ADR, de centru-dreapta (1998-1999).....	75
3.5. Guvernarea de tranziție, Dumitru Braghis (2000)	92
3.6. Restaurația comunistă de tip sovietic (2001-2009).....	95

3.7. Guvernarea AIE, de centru-dreapta (2009-2015)	106
3.8. Guvernarea Platformei Social-Democrate (2016-2018).....	129
3.9. Caracteristicile regimului posttotalitar	137
Capitolul IV REPUBLICA LA ROMÂNII BASARABENI	144
4.1. Republica parlamentară de tip totalitar (1990-1991)	144
4.2. Republica prezidențială (decembrie 1991- iulie 1994) .	149
4.3. Republica semiprezidențială (27 august 1994-5 iulie 2000)	151
4.4. Republica parlamentară democratică (2001-2016)	174
4.5. Revenirea la republica semiprezidențială (2016).....	202
Capitolul V RELAȚIILE DINTRE ROMÂNIA ȘI REPUBLICA MOLDOVA	211
5.1. Perioada romantică (1990-1991)	211
5.2. Edificarea relațiilor bilaterale (1992-1993)	213
5.3. Recrudescența moldovenismului și delimitarea de România (1994-1996).....	214
5.4. Depolitizarea relațiilor bilaterale (1997-2000)	215
5.5. Perioada marilor derapaje în relațiile bilaterale (2001-2009).....	217
5.6. Revenirea la normalitate (2009-2018).....	226
Capitolul VI MOLDOVENISM versus ROMÂNISM	236
6.1. Originea moldovenismului	236
6.2. Instituționalizarea ideologiei moldovenismului. Moldovenismul, reacție la schimbările democratice proeuropene și la unionism	239
6.3. Forme de manifestare, căi și mijloace de acțiune. Salvarea națiunii moldovene: lupta împotriva românismului.....	246

6.4. Transformarea moldovenismului în ideologie de stat. Comuniștii introduc moldovenismul în politica de stat	253
6.5. Revitalizarea moldovenismului în mandatul președintelui Igor Dodon	259
Capitolul VII DILEMELE REPUBLICII MOLDOVA	266
7.1. Statul independent versus nostalgia față de URSS	266
7.2. Distanțarea de trecutul și mentalitatea totalitare	270
7.3. Afirmarea statalității	275
7.4. Dileme identitare	281
7.5. Personalități, evenimente și simboluri istorice între trecut și prezent	285
7.6. Condamnarea crimelor comunismului	287
BIBLIOGRAFIE GENERALĂ	295
INDICE DE NUME	304

Capitolul I

DESPRINDEREA DE IMPERIUL SOVIETIC⁴

După Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice (PCUS) din aprilie 1985 și Congresul al XXVII-lea (februarie-martie 1986) al PCUS, s-au schimbat concepțiile de dezvoltare internă și de politică externă ale URSS. Perioada cuprinsă între 1985 și 1989 este considerată începutul mișcării democratice din Moldova, care a fost posibilă grație politicii promovate de Mihail Gorbaciov, secretarul general al PCUS, ulterior președintele URSS – accelerare (uskorenie), restructurare (perestroika) și libertatea cuvântului (glasnost). În anii 1989-1991, URSS a fost cuprinsă de o criză politică profundă, impulsionată în mare parte de mișcările de emancipare națională din republicile unionale. Majoritatea republicilor unionale au optat pentru suveranitatea lor, iar țările baltice, din start, și-au revendicat dreptul lor la independență.

La 3 iunie 1988, a fost constituită Mișcarea Democratică pentru Susținerea Restructurării, în fruntea căreia se afla intelectualitatea. Un rol important în promovarea ideilor democratice și de renaștere națională l-a avut Cenaclul „Alexei Mateevici”, condus de Anatol Șalaru. Una dintre primele ședințe ale Cenaclului a avut loc la 15 ianuarie 1988,

⁴ Acest capitol este dezvoltat în baza articolelor S. Musteață, „Lecțiile independenței Republicii Moldova – tranziția de la totalitarism la democrație”, *Limba română. Revistă de știință și cultură*, anul XXI, nr. 3-6 (189-192), ediție aniversară XX, 2011, 361-372 și S. Musteață, „Anul 1991 – colapsul U.R.S.S. și independența Republicii Moldova”, *Limba română. Revistă de știință și cultură*, anul XXI, nr. 9-10 (195-196), 2011, 175-186.

în preajma bustului lui Mihai Eminescu de pe Aleea Clasicilor din Grădina Publică din Chișinău. Pe parcursul anului 1989, au fost organizate numeroase întruniri publice (mitinguri, demonstrații), care au stimulat trezirea conștiinței naționale a cetățenilor din RSSM.

La Chișinău au avut loc, în anii 1989-1991, mai multe acțiuni stradale, care s-au încheiat cu arestări și ciocniri cu forțele de ordine. În acest context, menționez câteva exemple:

- la 12 martie 1989, la un miting de protest, pentru prima dată a fost ridicat din mulțime tricolorul. Cei mai activi manifestanți au fost arestați. La 31 mai 1989, un grup de cetățeni a declarat greva foamei, în fața monumentului lui Ștefan cel Mare, în semn de protest împotriva deținerii persoanelor arestate la demonstrația din 12 martie 1989;

- la 28 iunie 1989, pentru prima dată, a fost organizat la Chișinău un miting de protest împotriva ocupării Basarabiei de către URSS. Simpatizanții Frontului Popular din Moldova (FPM) au împiedicat desfășurarea mitingului consacrat „eliberării Basarabiei de sub jugul moșieresc român și reunirea ei cu patria sovietică”, organizat în mod tradițional de autoritățile comuniste. Biroul CC al PCM a condamnat acțiunile FPM, considerându-le dăunătoare din punct de vedere politic;

- în timp ce autoritățile republicilor baltice, a Georgiei, a Armeniei au renunțat la parada militară de la 7 noiembrie 1989, autoritățile de la Chișinău au decis desfășurarea ei. Dar, în dimineața zile de 7 noiembrie 1989, un grup de cca 100 de persoane au ieșit cu lumânări în fața tancurilor sovietice pregătite pentru parada militară. Când coloana Frontului Popular din Moldova a ajuns în Piața Victoriei,

conducerea PCM a părăsit tribuna centrală și astfel parada militară de la Chișinău a fost compromisă⁵;

- câțiva tineri care protestau în fața Ministerului de Interne împotriva acțiunilor miliției la 7 noiembrie au fost arestați. Aceasta a provocat adunarea spontană a oamenilor în fața Ministerului. Protestatarii scandau „Arestații – eliberați!”. Au fost și ei atacați și loviți cu bastoanele de milițieni. Către orele 18.00, în fața Ministerului de Interne se adunaseră peste 1000 de persoane, fiind blocată circulația pe strada centrală. Din clădirea Ministerului au ieșit 200-300 de milițieni, care au atacat mulțimea. Un grup de deputați a venit la sediul Ministerului de Interne și i-a propus lui V. Voronin, ministrul de Interne, să ordone retragerea milițienilor. Sub presiunea străzii, arestații au fost eliberați. În timp ce coloana de protestatari se îndrepta spre Piața Victoriei, din clădirea Ministerului de Interne a început să se tragă cu gloanțe oarbe și s-au auzit rafale de pistol-automat, care au provocat mulțimea la acțiuni violente. Protestatarii au început să arunce cu pietre în clădirea Ministerului de Interne. Către orele 23.00, în Piața Victoriei se adunaseră deja 5000-6000 de persoane care cereau demisia lui S. Grosu, V. Pșenicnikov, I. Kalin, V. Semionov;

- după evenimentele din 7 și 10 noiembrie 1989, s-a încercat acuzarea și dizolvarea FPM, dar autoritățile nu au îndrăznit să aplice acest scenariu. La conferința de presă din 12 noiembrie 1989, de la Ministerul de Interne s-a aflat că în noaptea de 10 noiembrie, pe Aeroportul din Chișinău au aterizat 10 avioane militare, având la bord peste 2000 de militari ai trupelor speciale ale Ministerului de Interne al URSS, comandant fiind general-locotenentul Vladimir

⁵ Gh. E. Cojocaru, *1989 la est de Prut*, Chișinău, Prut Internațional, 2001, p. 188-189.

Dubenjuk, care a declarat că a venit la Chișinău la chemarea conducerii republicii.

Deși spiritele erau încinse și în Moldova, totuși la Chișinău, atât oamenii de rând, cât și elitele politice au procedat cu o doză mai mare de prudență. Între 1989 și 1990, mișcarea de renaștere națională era în continuă creștere și avea impact asupra societății și a clasei politice de la Chișinău.

Alegerea democratică, la 25 februarie 1990, a primului parlament (Sovietul Suprem) al RSS Moldovenești a marcat evoluția mișcării de renaștere și eliberare națională. Renunțarea la monopolul politic al Partidului Comunist (PC) a facilitat democratizarea societății moldovenești. Ideea renunțării la monopolul PC asupra puterii fusese lansată la Moscova de Andrei Saharov în mai 1989, la Congresul Deputaților Poporului din URSS. M. Gorbaciov, în cadrul Plenarei CC al PCUS din 5-7 februarie 1990, a propus revizuirea articolului 6 din Constituția URSS (1977), care declara rolul conducător al PCUS. Propunerea de revizuire a art. 6 a fost ratificată la 14 martie 1990, la Congresul al III-lea Extraordinar al Deputaților Poporului din URSS. În noua redacție, articolul 6 al Constituției URSS avea următorul conținut: „Partidul Comunist al Uniunii Sovietice, alte partide politice, precum și organizațiile sindicale, de tineret, alte organizații obștești și mișcări de masă participă la elaborarea politicii statului sovietic, în administrarea treburilor de stat și obștești prin intermediul reprezentanților lor în Sovietele de Deputați ai Poporului”. După modificarea articolului 6 din Constituția URSS, rolul PCUS a fost în continuă scădere. La Chișinău, Guvernul RSSM, în contextul apropierii datei alegerilor în Sovietul Suprem al RSSM, a fost nevoit să înregistreze primele patru organizații politico-culturale încă la 26 octombrie 1989: Frontul Popular din Moldova (lider I. Hadârcă), Mișcarea Unitate-Edinstvo (A. Lisețki), Gagauz Halkı (S. Bulgac) și Asociația Cultural-Socială a Bulgarilor „Vozrojenie” (I. Zabunov). Primul partid politic

înregistrat oficial în Republica Moldova a fost Partidul Social Democrat, creat la 13 mai 1990, care avea inițial trei copreședinți: Alexandru Coșeleu, Oazu Nantoi și Ion Negură⁶.

Evenimentele social-politice din 1990 au condus la crearea organelor puterii (Parlament, Guvern etc.), a Radioteleviziunii Naționale și a Agenției Naționale de Știri „Moldpress” și au finalizat cu declararea suveranității (23 iunie 1990) și a independenței Republicii Moldova (27 august 1991). Astfel, în anul 1990, la Chișinău s-au produs mai multe evenimente semnificative: alegerile libere în Sovietul Suprem al RSSM, adoptarea drapelului și stemei de stat, modificarea denumirii republicii din RSS Moldovenească în RSS Moldova, crearea comisiei de elaborare a Constituției, Declarația de suveranitate din 23 iunie 1990, alegerea președintelui RSS Moldova etc. Pe de o parte, observăm un proces de democratizare a societății moldovenești, revenirea la valorile naționale, iar pe de altă parte, Moscova a stimulat separatismul în Moldova, care a condus la formarea Republicii Sovietice Socialiste Găgăuzia și a Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești Nistrene⁷. La rugămintea autorităților de la Chișinău de a se lua măsuri în privința mișcărilor separatiste, M. Gorbaciov, președintele URSS, semnează la 22 decembrie 1990 un decret care garanta integritatea RSSM (doar) în cadrul URSS. Acest fapt a fost mai degrabă o avertizare la adresa mișcării de renaștere națională,

⁶ Igor Cașu, „Gorbaciov propunea anularea rolului conducător al PCUS în februarie 1990”, <http://www.europalibera.org/content/article/2299780.html> (accesat 09.02.2011).

⁷ Deputații din Sovietul Suprem al RSS Moldova originari din raioanele din stânga Nistrului nu au susținut proiectele naționale de adoptare a simbolicii statale, iar la 12 martie 1991, Sovietul Suprem de la Tiraspol a interzis folosirea scrierii cu caractere latine pe teritoriul din stânga Nistrului. Gheorghe Cojocaru, *Separatismul în slujba Imperiului, Chișinău, 2000.*

decât o intenție de a asigura liniștea și integritatea RSS Moldova.

Anul 1991 este, incontestabil, anul schimbării pentru spațiul sovietic, deoarece transformările demarate în anii '80 s-au soldat cu dezagregarea URSS și apariția unor noi state independente. În același an se produc și alte evenimente pe glob care au schimbat vectorul geopoliticii mondiale, printre care intervenția militară a SUA în Golful Persic⁸, izbucnirea războiului civil în Iugoslavia⁹ etc. În 1991, în lume aveau loc 500 de conflicte violente de proporții¹⁰. Anul 1991, cu siguranță, poate fi considerat o continuare a ceea ce a fost 1989 pentru Europa Centrală și de Est, care a schimbat milioane de destine. Chiar dacă nu a existat inițial un proiect al reconstrucției, evenimentele din 1989-1991 au pus bazele societăților democratice contemporane, înlocuind regimurile totalitar comuniste cu cele democratice. Dacă anul 1989 este considerat *annus mirabilis* sau *naufraziul utopiei*, atunci anul 1991 este începutul recesiunii mondiale¹¹.

⁸ La 16 ianuarie 1991, începe operațiunea „Furtuna din deșert”, sau Războiul din Golful Persic, pentru eliberarea Kuwaitului, ocupat de Irak. Forțele aliate (SUA, Marea Britanie, Arabia Saudită, Kuwait), cu permisiunea ONU, încep operațiunile aeriene împotriva Irakului, iar la 24 februarie, începe și ofensiva terestră, cunoscută sub denumirea operațiunea „Furtună în deșert”, care s-a încheiat la 28 februarie 1991 cu înfrângerea armatei lui S. Hussein și restabilirea puterii în Kuwait.

⁹ La 25 iunie 1991, Croația și Slovenia se proclamă state independente. Guvernul central n-a recunoscut acest decizii și au urmat ciocniri militare între formațiunile militare slovene și Armata Populară a Iugoslaviei. În octombrie 1991, Slovenia iese din componența federației iugoslave și este recunoscută rapid ca stat independent de mai multe state din lume. În Croația, începe războiul dintre croați și sârbi. ONU a trimis forțe de menținere a păcii. În noiembrie, Macedonia iese pașnic din componența Iugoslaviei, urmată în ianuarie 1992 de Bosnia-Herțegovina, cea din urmă provocând un război sângeros cu sârbii.

¹⁰ Conform datelor unui raport ONU.

¹¹ Vezi Ralf Dahrendorf, *Reflecții asupra revoluției din Europa*, București, Humanitas, 1993; Vladimir Tismăneanu, *Revoluțiile din 1989*.

Pe parcursul anilor 1990-1991, conducerea unională încerca insistent să găsească soluții capabile să împiedice destrămarea URSS. Începutul anului 1991 a fost dramatic pentru republicile baltice, unde s-au confruntat direct dorința de libertate, democrație și independență a populației băștinașe cu autoritarismul sovietic, care dorea menținerea URSS. La 10 ianuarie 1991, M. Gorbaciov a adresat o notă ultimativă Sovietului Suprem al Lituaniei, prin care cerea „restaurarea constituției sovietice în țară și revocarea legilor considerate neconstituționale de autoritățile unionale”¹². În urma confruntărilor de stradă dintre forțele de ordine și populația civilă la Vilnius, în zilele de 11-13 ianuarie, au fost uciși 14 oameni și au fost răniți peste 600. Câteva zile mai târziu, forțele speciale au omorât 4 persoane din rândul protestatarilor la Riga. Marea Britanie a fost una dintre primele puteri din Vest care a dezaprobat acțiunile militare la Vilnius și Riga, susținând „reforme, și nu represii” și condamnând conducerea URSS pentru tentativa de camuflare a evenimentelor din Lituania. În RSSM, forțele democratice iau atitudine și, la 13 ianuarie 1991, la Chișinău, are loc mitingul Alianței Naționale pentru Independență „16 Decembrie”, la care a fost condamnată agresiunea sovietică împotriva Lituaniei¹³. Protestele din republicile baltice au

Între trecut și viitor, Iași, Polirom, 1999 (trad. în rom. de Dragoș și Cristina Petrescu); Sorin Antohi, Vladimir Tismăneanu (eds), *Between Past and Future: The Revolutions of 1989 and Their Aftermath*, Central European University Press, New York and Budapest, 2000 (versiunea română de Marilena Andrei, Elena Neculcea, Livia Szász, *De la utopie la istorie: Revoluțiile din 1989 și urmările lor*, București, Curtea Veche, 2006); Stelian Tănase, *Istoria căderii regimurilor comuniste. Miracolul revoluției*, ed. a II-a, București, Humanitas, 2009.

¹² *Moldova suverană. Cotidian al Sovietului Suprem și al Guvernului RSS Moldova*, 10 ianuarie 1991.

¹³ Igor Cașu, „Cronologia URSS. 1991”, 16.03.2011,

condus la ieșirea lor din componența URSS: independența Lituaniei a fost declarată la 11 martie 1990, independența Letoniei și a Estoniei – la 3 martie 1991. Spre deosebire de Lituania, Letonia sau Georgia, RSS Moldova a fost ocolită de confruntări soldate cu victime.

La 4 februarie 1991, Petru Lucinschi este nevoit să demisioneze din funcția de prim-secretar al CC al PCM, fiind substituit de Grigore Eremei¹⁴.

Congresul al IV-lea al Deputaților Poporului din URSS (Moscova, decembrie 1990) a decis organizarea la 17 martie 1991 a unui referendum unional privind menținerea URSS. RSS Moldova, împreună cu alte cinci republici (Estonia, Letonia, Lituania, Georgia și Armenia), în ciuda presiunilor exercitate de organele centrale de stat, nu a participat la acest scrutin, dar raioanele din stânga Nistrului, precum și unele instituții de pe malul drept au participat. În celelalte republici, prezența la vot a fost de cca 80%, din care 76% au votat pentru menținerea URSS¹⁵. Rezultatele obținute ofereau autorităților sovietice un suport legal în favoarea integrității URSS, dar acestea nu au putut opri procesele de afirmare a suveranității și tendințele de independență din republicile unionale. O dovadă în acest sens a fost și puciuul din august 1991, care, în pofida intenției de a opri dezintegrarea, a grăbit colapsul URSS.

În contextul schimbărilor din statele baltice și al mișcărilor din interiorul Moldovei, Frontul Popular din Moldova cere

Parlamentului¹⁶, în cadrul mitingului din 10 mai 1991, adoptarea declarației de independență, a legilor despre cetățenie, privatizare, Banca Națională, partide, presă, introducerea valutei naționale și naționalizarea averii PCM, adoptarea Codului funciar. Realizarea imediată a acestor solicitări a fost amânată din cauza mai multor factori, printre care discuțiile privind demisia prim-ministrului Mircea Druc. Frațiunea parlamentară a Frontului Popular din Moldova a înmânat la 21 mai 1991 un protest semnat de 70 de deputați, prin care era dezaprobat modul de confirmare a componenței Guvernului, propusă de președintele Mircea Snegur. Acesta, la rândul lui, a învinuit FPM de destabilizarea situației social-politice din republică. În semn de protest, frațiunea Frontului Popular a părăsit ședința în plen și a declarat că va reveni în sala de ședințe numai după ce președintele Snegur va propune Parlamentului Declarația de independență. Deputații membri ai FPM, intonând imnul „Deșteaptă-te, române!”, s-au îndreptat spre Piața Marii Adunări Naționale, unde au avut loc incidente între manifestanți și polițiști. La 22 mai 1991, în Sovietul Suprem al RSS Moldova, au avut loc discuții privind demiterea Guvernului Druc. Ele au început cu declarația președintelui Mircea Snegur referitoare la evenimentele din 21 mai. Președintele Snegur a supus unui atac vehement frațiunea parlamentară a Frontului Popular din Moldova, scriitorii, mișcările și organizațiile democratice, acuzându-i de provocarea evenimentelor din 21 mai. Snegur a cerut Parlamentului să adopte de urgență legea despre alegerea președintelui Republicii Sovietice Socialiste Moldova de către întreaga populație a țării¹⁷. Sovietul Suprem a adoptat un proiect de lege

<http://www.europalibera.org/content/article/2339685.html> (accesat 20.09.2014).

¹⁴ Iurie Gogu, *Istoria românilor dintre Prut și Nistru. Cronologie comentată (1988-2010)*, Chișinău, 2010, msc.

¹⁵ Vezi mai multe detalii despre referendum în intervenția lui I. Cașu la Radio Europa Liberă din 17.03.2011, „RSSM și referendumul cu privire la păstrarea URSS din 17 martie 1991”,

<http://www.europalibera.org/content/article/2341090.html> (accesat 05.08.2011).

¹⁶ Din primul parlament al Republicii Moldova (1990-1994) făceau parte 380 de deputați aleși nominal, conform circumscripțiilor.

¹⁷ La 23 mai 1991, Sovietul Suprem face o nouă schimbare în denumirea oficială a statului din R.S.S. Moldova în **Republica Moldova**.

prin care statutul prim-ministrului a fost egalat cu statutul unui membru de rând al guvernului (ministru, director general de departament), iar pentru destituirea prim-ministrului era suficient un minimum de 50% din voturi plus unul. Din 218 voturi valabile, 207 au fost pentru demiterea prim-ministrului Mircea Druc și doar 11 contra. Frațiunea FPM a înaintat președintelui Sovietului Suprem un protest, semnat de 60 de deputați. Au avut loc ciocniri între forțele de poliție și populația civilă lângă sediul Sovietului Suprem. Situația de conflict din Sovietul Suprem a continuat în ziua următoare, când frațiunea agrarienilor a propus un proiect de declarație de independență a republicii, iar frațiunea FPM a dat citire notei de protest în legătură cu înlăturarea anticonstituțională a prim-ministrului M. Druc¹⁸. Pozițiile FPM au fost criticate de un șir de lideri de opinie din Moldova, care au constituit, la 13 iulie 1991, Forumul Democratic din Moldova (FDM), ca alternativă a PCM și a FPM. Fondatorii FDM au venit cu inițiativa reconcilierii societății și a renunțării la confruntarea etnică¹⁹.

După un șir de dezbateri, la finele lunii mai 1991, în funcția de prim-ministru este desemnat Valeriu Muravski (28 mai 1991 – 1 iulie 1992). Noul guvern, pe lângă disensiunile politice, avea să se confrunte și cu calamități naturale, căci la începutul lunii iulie au fost inundate cca 90 de localități. Tot la începutul lunii iulie 1991, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat un șir de acte normative destinate să contribuie la afirmarea statalității moldovenești. Printre acestea se numără Legea cu privire la privatizare, care, pe de o parte, a creat noi posibilități, iar pe de altă

¹⁸ Iurie Gogu, *Istoria românilor dintre Prut și Nistru. Cronologie comentată (1988-2010)*, Chișinău, 2010, msc.

¹⁹ Vezi detalii la Igor Cașu, „Forumul Democratic din Moldova – alternativă la comuniști și frontişti (13 iulie 1991)”. În: Europa Liberă, 13.07.2011, <http://www.europalibera.org/content/article/24263996.html> (accesat 05.08.2011).

parte, a dezamăgit majoritatea cetățenilor, deoarece nu și-au putut recupera proprietățile naționalizate de autoritățile sovietice; Legea cu privire la cetățenie, prin care cetățenia Republicii Moldova se acorda tuturor persoanelor care locuiau pe teritoriul Republicii Moldova până la data de 23 iunie 1990 (această lege este considerată una dintre cele mai flexibile în ceea ce privește acordarea cetățeniei unui stat, în special în comparație cu statele baltice, unde a fost stabilit un șir de rigori pentru obținerea acestui drept) etc.

Către mijlocul anului 1991, ponderea URSS pe plan extern scăzuse semnificativ. La 1 iulie 1991 are loc dizolvarea Organizației Tratatului de la Varșovia. Ungaria, Polonia și Cehoslovacia au convenit cu URSS asupra retragerii trupelor sovietice de pe teritoriile lor. Din acel moment, un șir de state est-europene și-au declarat intențiile de integrare în structurile NATO.

În situația creată, RSS Moldova începe să se manifeste treptat ca o entitate politică autonomă atât pe plan național, cât și internațional²⁰. M. Snegur efectuează, între 11 și 17 februarie 1991, prima sa vizită oficială la București, în calitate de președinte. Vizita în România s-a realizat în contextul specificului mișcării de eliberare națională, precum și a intențiilor de stabilire a relațiilor culturale, academice și politice cu România, care au fost restricționate și controlate de autoritățile sovietice în anii 1944-1991. O lună mai târziu, la 25 martie 1991, Adrian Năstase, ministrul român de Externe, și Nicolae Țău, ministrul moldovean de Externe, au semnat Protocolul privind colaborarea dintre Ministerul Relațiilor Externe al RSSM și Ministerul Afacerilor Externe al

²⁰ În această ordine se înscrie și Hotărârea nr. 530-XII a Sovietului Suprem al RSSM din 5 martie 1991, prin care a fost sistată încorporarea tinerilor din RSSM în rândurile Armatei Sovietice și s-a hotărât că cetățenii RSSM vor satisface serviciul militar doar pe teritoriul republicii.